

vinden naar de diepte (tot meer dan 2,5 m diepte zelfs!), om hetzij de waterhuishouding van de plant te verbeteren, dan wel om of mede om er voedsel uit op te nemen. In ieder geval is het heel interessant om in een loodrechte afgravingswand van een zandgraverij op de hei eens na te gaan hoe de talrijke gangen van deze kevers hun sporen hebben nagelaten en wat er nadien is gebeurd, — hoe zij zich aanvankelijk weer hebben gevuld met droog zand van bovenaf of hoe oudere gangen zich gevuld hebben met bundels haarwortels (fig. 5) van *Calluna*, die er langzamerhand een steeds dichter wordend viltig vlechtwerk in vormen, dat dan alle zandkorrels vasthoudt en als een soort vulling der gangen in één stuk er uit kan worden gehaald (zie fig. 5). Soms zijn die gangvullingen intens bruingekeurd, net als de humuszandsteenbank, waar zij doorheen gaan, maar ook zijn er die op dwarsdoorsnede een kern van loodzand vertoonen en alleen buitenom een bruin laagje hebben, waar dan vooral heel veel haarworteltjes zitten. Geen wortelhaartjes, want de heide heeft geen wortelharen, — alleen haarworteltjes.

Ten slotte kunnen die vullingen bijna geheel uit wortelmassa der heide bestaan, zóó dicht ineengepakt, dat er een compacte houtachtige massa ontstaat, die levendig doet denken aan halfverteerde boomwortels, — die als het ware immiteeren en daardoor erg misleidend kunnen werken, vooral als er dan nog aftakkingen bij komen door de kruising van verschillende gangen, zooals dat voorkomt op plaatsen, waar duizenden kevergangen dicht naast elkaar den bodem hebben doorzeefd. Langs die wortelpijpen zien wij dan in het verticaalprofiel dikwijls groote donkerbruine humuszandsteenpijpen optreden tot diep in den ondergrond. Alles nog echt raadselachtige verschijnselen, die op een verklaring wachten. Eens trof ik onder in een meer dan een meter dikke loodzandlaag bij Makkinga in Z.O. Friesland een laag aan, waar blijkbaar een enorm aantal nestkamertjes van deze kevers hadden gelegen, steeds weer, zoodat er een geheel aparte bodemlaag door was ontstaan. De sporen van de oorspronkelijke kevergangen er naar toe waren echter grootendeels verdwenen, vermoedelijk door het dichtzakken van het loszandige materiaal.

Zoo zien wij hoe de mijnwerker Driehoorn allerlei veranderingen in de bodemstructuur op zijn geweten kan hebben en het ons door zijn werk heel moeilijk kan maken om uit een bodemprofiel af te lezen, wat er gebeurd is in vroegere tijden. Vooral langs de oude schapendriften kan dit perforatieproces door driehoorns een belangrijke bodemomvormende factor zijn.

Wijster, 18 Januari 1938.

Dr. W. BEIJERINCK.

☞ ☞ ☞

APPELVINKEN.

In het voorjaar van 1937 stuurde Mevr. Garritsen-Blijdenstein mij een aantal mooie foto's van appelvinken, genomen in een tuin in Twente. De vogels kwamen daar gewoon op het voer af, soms een dozijn tegelijk, een ongewoon prachtig verschijnsel. Ze aten van alles, toonden een voorkeur voor zonnepitten.

Nu had ik gedacht, dat er dan ook wel berichten zouden komen van nesten en Burdet spitste zich er al op, om zijn verzameling van films van Nederlandsche vogels weer met een zeer bijzonder begeerde uit te breiden. Maar daar is niets van gekomen en de vele dingen, die het jaar verder bracht, drongen de gedachte aan de appelvinken naar den achtergrond.

In November '37 zag ik nu tot mijn groot genoegen in mijn tuin in Bloemendaal een dikke appelvink op den grond rondkuieren te midden van een partijtje musschen, groenvinken, schildvinken, die zich te goed deden aan brood en hij deed dapper mee. En nu, den heelen winter kom ik ze telkens tegen, nu eens in mijn eigen tuin, dan weer in Thijse's Hof en ook in het Bloemendaalsche Bosch. Ik heb er nu een

Appelvinken.

stuk of tienmaal één gezien, telkens één, behalve dan nog een keer een drietal. Appelvinken zijn in de duinstreek een heel zeldzame verschijning. Onwillekeurig rijst het vermoeden, dat we hier te doen hebben met afgedwaalde individu's en nakomelingen van die Twentenaren van voorjaar 1937.

Nu zou ik wel graag daar meer van willen weten. Hebben in den zomer van 1937 in Twente en in den Achterhoek meer appelvinken gebroed dan gewoonlijk? Heeft men er meer waargenomen? En wie heeft in de duinstreek nu ook nog appelvinken gezien?

Let vooral op de voerplaatsen; het zou wel heel geriefelijk zijn, wanneer ze een gewoonte ervan maakten, om daar hun voedsel te zoeken. Eén zag ik er bezig op de hondsrozen; hij pluisde de bottels uit op de manier der groenvinken. Een andere pikte

zaden van esch en eschdoorn en hulst. Heel goed was te zien, hoe hij de pitjes er uit schilde en het omhulsel liet vallen. Ik had nog gehoopt, ze op Geldersche Roos en Duindoorn te zien, maar dat is tot nu toe niet gelukt.

Ze zijn gemakkelijk al heel in de verte te kennen aan hun plumpe gestalte en aan den dikken snavel en het lage voorhoofd. Die Twentenaren waren zoo mak, dat ze zonder veel voorzorg gefotografeerd konden worden en ook mijn Bloemendaalsche vogels lieten mij tot op een meter of vijf naderen, zoodat ik zonder moeite kon genieten van de zwarte keelvlek, de witte vleugelspiegel en de merkwaardige prachtig staalblauwe binnenslagpennen met hun eigenaardigen krulzoom. Het prachtig kastanjebruin van den rug, het kaneelbruin van kop en oorstreek, de aschblauwe nek, dat alles

Appelvinken in een tuin in Twente.

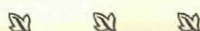
maakt dezen vogel tot een der fraaiste, die er zijn. En wanneer hij gaat vliegen, dan komt op den uitgespreiden vleugel nog meer wit te zien, het is dan een dik pakketje van bonte kleuren.

Wie, zooals wij hier, niet aan die beesten gewend is, weet eerst niet, wat hij ziet. De heele gestalte, de heele manier van vliegen doet eerder denken aan een vreemdsoortig klein patrijsje dan aan een zangvogel. De vleugelslag is heel snel, de staart kort en dan dat dikke lijfje en die dikke kop.

Ik ben blij, dat ik die eene vogel met de hulstbessen bezig heb gezien. Maar nu zou ik ook wel eens er bij willen zijn, dat hij kersen plukt, het vleesch op de grond laat vallen en dan de kersepit prompt in tweeën kraakt met de daarvoor bijzonder ingerichte snavel en verhemelte. Het is haast niet te gelooven, dat hij pruimepitten op dezelfde manier kan behandelen, maar hij doet het toch. Het komt er natuurlijk op aan om den juisten druk uit te oefenen ten opzichte van het slijtingsvlak tusschen de beide schalen.

Het zou niet onplezierig zijn, wanneer we deze prachtige en interessante vogel eens wat meer te zien kregen. Daarvoor moeten wel eenige moeilijkheden worden overwonnen, want er zullen wel zuinigerds zijn, die dezen pittenvreter, die tegelijk ook wel eens knoppenvreter wil zijn, voor „schadelijk” zullen verklaren, evenals dat met de goudvink het geval is.

JAC. P. THIJSE.

INHEEMSE PLANTEN IN DE VOLKSGENEESKUNDE.

Urtica dioica en *U. durens*.

De naam *Urtica* is afgeleid van 't Latijnse werkwoord *uro* = branden. Dioika (= tweehuisig) is samengesteld uit 't Gr. *dis* = tweemaal en *oikos* = huis. *Urens* = brandend, van 't Lat. *uro*. De kleine brandnetel werd *U. urens* genoemd, omdat aangenomen werd, dat deze grotere brandende kracht bezat dan de *U. dioica*.

In 't Oud-hoogduits vinden we de namen *Heitirnezila*, *Heitirnezili* (*Heisz* = heet) en ook *Hedornezzola*; in 't Middel-hoogduits zien we de vormen *Heyterneschel*, *Heyternescel*, *Heyternessil*, *Heyternezela*, *Heiternessel*, *Heiterneszze*, *Haiternessel*, *Hedernessel*, *Etternessel* en *Eyternessel*; in 't zestiende-eeuwse Duits ontmoeten we o.a. *Heyternessel* en *Brennend Nessel*. In 't Middel-nederduits vinden we de vormen *Hedernetel*, *Hadernetetele*, en de tegenwoordige Duitse dialecten hebben o.a. *Heddernetel*, *Hedenettel*, *Heiernietel*, *Hernetetele*, *Hiddernetel* en *Hiedernessel*.

In 't Middel-nederlands (Vlaams) heet de plant *edernetetele*. In 't Nederlands van de 16de en 17de eeuw vinden we meestal *broenetel* (van *broeien*) en een enkele maal ook *bernnetel* (van *bernen* = branden).

Door alle eeuwen heen heeft de brandnetel zowel in de wetenschappelijke als in de volks-geneeskunde een belangrijke plaats ingenomen. Hoogstwaarschijnlijk heeft ze in de vroegste tijden bij verschillende volken, ook bij de Grieken, tot de magische planten behoord. Aristoteles toch verhaalt in zijn geschrift over zoölogie, dat de herders hun geiten, die niet drachtig geworden waren, met brandnetels op de uiers sloegen, opdat ze toch melk zouden geven¹⁾. Dit wijst er op, dat de netel op de een of andere wijze met de vruchtbaarheidsidee in verband werd gebracht. Ook in ons eigen land treffen we nog volksgebruiken aan, die in dezelfde richting wijzen. In Noord-Holland wordt op „Luilak”, de Zaterdag voor Pinksteren, de langslaper, die zich naar buiten waagt, met brandnetels bewerkt; komt hij niet op straat, dan worden er netels aan zijn deur gehangen²⁾. Ook bij verschillende oude Pinkstergebruiken in ons land, die hun oorsprong vinden in godsdienstige voorstellingen uit de voor-Christelijke tijd, speelt de brandnetel een rol. Het feest, dat men omstreeks die tijd vierde, was een religieuze uiting van vreugde over de weer ontwaakte groeikracht der natuur, over de komende vernieuwing van het leven.

De z.g.n. Pinksterbloem, Pinksterbruid of Pinksterlummel, treedt hierbij ook nu nog op als genius van de groeikracht, als vegetatiegenius. Deze Pinksterlummel wordt op verschillende plaatsen versierd met een kroon van *brandnetels* of er mee geslagen. Ook hier wordt dus de *Urtica* weer in verband gebracht met de vruchtbaarheidsidee. Iets dergelijks vindt plaats bij de *nustekookgebruiken* in Drente op Pinkstermaandag³⁾.